

Григор Гачев

Дяволското гърло

Институтската камионетка бръмчеше кротичко по планинския път. Когато подминахме и Цанков камък, измъкнах от раницата си книжка. Свикналият да кара пъргава лека кола Коста обаче скучаеше, и май нямаше да ме остави на мира.

– Стига чел бе, душо хартиена. – Той метна поглед към книгата в ръцете ми. – Пак фантазмагорични дивотии. Мечове, витеци, колобъри... Ега ти геофизика си. Колко змейове очакваш да намерим в Дяволското гърло?

– Аз подигравам ли ти се, че друго освен научни трудове не четеш?

– За какво ми е да чета книжки? Скука. Филми в Интернет колкото щеш, кой ще чете книги...

– Коста, внимавай в пътя! – сръза го доцент Вълков. Колегата ми се сепна и врътна кормилото точно навреме – разминахме се на сантиметри с огромен камион, натоварен с дървени трупи. – Божиле, обади ли се да резервираш места?

– Няма нужда, идвам често, знам как е. Почти всяка къща предлага стаи на туристи. През почивните дни е тъпканица, но в работен ще е празно.

– А за камионетката ще има ли сигурно място? Че ако я открадне някой, или смъкне датчиците, французите няма да ни дарят нови. Едвам съм ги изпросил. Има да четете как друг е картирал пещерата...

– Тук е планина, крадците не виреят. Никой няма да пипне нищо.

– Сигурно ли е, че датчиците въобще работят? – попита Коста, погледна към доцента и се присви. – Аз такова, нали са старички, и нямаше кога да ги пробваме...

– Ти се благодари, че и тях имаме. На харизан кон... Какво ще кажеш за долината?

– Обикновена карстова долина, какво толкова. – Коста измери склоновете наоколо с поглед, който сигурно трябваше да е презрителен. – Язовирите бяха готини, ама тука не е нищо особено. Тия страховити ждрела, дето четете за тях Божил в книжките, хич ги няма.

Премълчах си. Когато подминахме Тешел и Грохотно обаче, забелязах, че колегата ми все по-често се зазяпва. А когато влязохме в Триградското ждрело, и скалите почти се събраха над главите ни, промърмори:

– Ега ти усоето. Даже пътя са вкопали в скалата... Добре са го построили еврофондовете, гладък е като немска магистрала, ама тесен, тесен... Я, това пещерата ли е? Очаквах нещо по-така... Това ли е вече долината?

– Спри да огледаме – обади се Вълков. Коста кимна. Отбихме страни, слязохме и се върнахме до ждрелото.

Колкото и пъти да бях идвал, не можех да се нарадвам на красотата му. Особено място е. Цветовете, въздухът, скалите, ехотата – всичко е някак много истинско, сякаш навсякъде другаде е само бледа имитация. Сякаш само тук нещата са истински, а навсякъде другаде са побезцветни, по-безвкусни, по-малко чисти и дъхави, някак като че ли *разредени*... Не ми идват думите.

– Много е красиво – сякаш повтори мислите ми на глас Вълков. – Чудя се как не е претъпкано с туристи непрекъснато.

– Шефе, тая работа е адски интересна – обади се зад него Коста. – Гледам основната скала – същия варовик като стените.

– Трябва ли да е различна?

– Очаквах, че подът на дефилето ще е различен геоложки. След като реката е промила ждрелото през варовика отгоре, а чак после си е намерила пукнатина да пробие отдолу, и да направи пещерата...

– Възможно е, ако долината е била езеро, и на дъното е имало глинести утайки. Докато реката не промие скалите на изхода чак до нивото на дъното, утайките седят и затулват пукнатините. А слезе ли дотам, реката отмива утайките. Или пък ако при земетръс основната скала се пропука надолу – водата слиза и почва да промива в дълбочина... Начини много. Гледай по-добре колко е красиво.

– Наистина е разкошно. – Коста се огледа. – Божо, бадева търсиш магии и вълшебства из книгите. Ей ти го вълшебството наоколо, истинско и реално!... И все пак се чудя. Нещо тук геологията е странна.

– Ще го видим това скоро. Да вървим да търсим къде ще спим.

На площадчето в Триград открихме новичко туристическо бюро – преди година го нямаше. За мое смайване повечето квартири бяха заети, въпреки делничния ден. Очевидно туристическият наплив растеше непрекъснато. Но и сега три къщи предлагаха по две стаи, и имаха достатъчно място за паркиране на камионетка отпред. Избрахме си една с чудесен изглед към източния склон. Домакините се оказаха младо семейство с детенце, цените – съвсем прилични.

Нашата с Коста стая беше простичка и старомодна, но невероятно уютна. Две легла в единия ъгъл, телевизор и стара уредба в другия. В третия – ракла с висока до тавана купчина халища върху нея, в четвъртия – маса и стол. Подът беше прикрит от шарени черги, прозорците от дантелени пердета, и отстрани на тях тежки дебели завеси.

– Знаят как да живеят тук хората – отбеляза Коста. – Скучночко е

за прекарване, ама е разкошно за живеене. Чист въздух, тишина, здрава селска храна. Само дето заведенията са все кръчми. Да имаше и една дискотека...

– И край с тишината. А поминъкът тук е туризмът – има да правиш посреднощ на чист въздух здрава селска храна за софийнци, огладнели от скачане в дискотеката...

– Я да млъкваш! – ухили се Коста. – И хапвай бързо, че да използвате следобеда да сложим малко датчици.

* * *

– Божиле, стигна ли? – прокълтя в цепнатината гласът на Вълков. Бученето на водата под мен почти го заглушаваше. – Наред ли е всичко?

Огледах се. Бях в дъното на цепнатината, в която реката се оттича, след като мине през основната част на пещерата. Нагоре скалните стени се събираха в мрака. Отпред и отзад ме заобикаляше студен камък, и се достесняваше вдясно в мрака. Точно под мен подземната река бучеше и потъваше надясно в неизвестността. Вляво, през цепнатината, се виждаше мостчето, и застаналият на него с лампата доцент, и далече зад него отсрещната стена на пещерата.

Проверих ремъка на пушката – беше здраво закачен за кръста ми. Подръпнах едно по едно двете въжета, на които висях – държаха здраво, и забитите в скалата клинове не помръдваха.

– Наред е.

– Имаш ли опора? Държиш ли се? Че хлътнеш ли, изчезваш като ония водолази, Сияна и Евстатий ли бяха. Косъм от теб няма да намерят повече...

– Спокойно, държа се.

– Давай тогава.

Нахлузих противогаса, опрях стабилно чука на пушката в една удобна вдлъбнатина в скалата отсреща, облегнах се на приклада с цялата си тежест и дръпнах спусъка. Чу се силно избумтяване и тласъкът ме блъсна назад.

„Пушка“ наричаме устройството за генериране на ударни вълни. Енергията от изстрела на халосен патрон се предава на ударник („чукът“), и през него на скалата. Гърмът се понася през скалния масив наоколо, точно както и през въздуха. Отразява се от пукнатините и кухините в скалите, все едно ехота се носят из пещера. За да стигне до над деветстотинте датчика, които прикрепихме онзи ден и вчера по скалите из пещерата, и отвън из ждрелото.

Изчаках десетина секунди, за да утихнат подземните ехота. Отново опрях плътно пушката във вдлъбнатината, и дадох нов изстрел.

Представете си как прилеп лети из пещера със сталактити. Письци-те му се отразяват от тях, той чува отраженията, и мозъкът му съставя по тях картина на пещерата, точно както нашият мозък го прави по мозайката различно осветени петънца върху ретината на очите ни. Или пък си представете как ви правят томограма в болницата. Рентгеновите лъчи преминават през тялото ви на най-различни места, и под различни ъгли. Компютър събира данните от датчиците, които измерват силата им, изчислява ги сложно, и съставя тримерна картина на органите ви, по-точна и ясна и от най-добрата рентгенова снимка.

Изстрел.

Това правим и ние. Изстрелите и техните ехота, преминали през камъните, се записват от датчиците. След това ще ги съберем, и ще прехвърлим данните от тях в компютър. Той ще ги обработи, и ще даде точна тримерна картина на вътрешностите на скалния масив, който обхваща Дяволското гърло. Ще покаже къде има кухини, с каква точно форма са, дали са пълни с въздух или вода, дори плътността на камъка около тях. Скалният масив е огромен, но и датчиците са много, десетки пъти повече от тези на добър томограф. И компютърната програма е великолепа, страшно много изчислителна мощност иска, но прави буквално чудеса. Ако всичко е както трябва, ще получим картина с точност до десетина сантиметра.

Изстрел.

Патроните на пушката са от зенитна картучница, 14-милиметрови. Ударът от изстрела им е силен, и отеква сериозно в скалата. Много от датчиците обаче са на километър или дори повече оттук, а за яснотата на образа са ценни и слабите ехота на изстрела, които лесно ще бъдат заглушени от случаен шум – примерно от минаването на коли по пътя. Затова се работи нощем – тогава е по-тихо.

Изстрел.

Но подземната река е тук, и шумът ѝ е силен – един изстрел лесно ще бъде заглушен. Затова на едно и също място се стреля сто пъти. Сто-те записа се наслагват, и така слабите, но повтарящи се всеки път ехота изпъкват, а случайните плисвания на водата, повеи на вятъра или стъпки на доцент Вълков по мостчето се изгубват.

Изстрел.

Дори така, събраната информация е недостатъчна – стреляно е на само едно място. Ако по пътя на звука някъде има две или повече

последователни кухни, едната ще го отрази, и ще скрие втората от нас. Пък и дори сто изстрела не са много, по-силни шумове могат да заглушат фините детайли. Затова след като свършим тук, в дъното на цепнатината, ще се преместим. Нови сто изстрела ще бъдат дадени в голямата пещера, на брега на езерото. Трети сто – в пробития в скалата тунел, който води от официалния вход насам. И на още двайсет и две други, специално подбрани места из масива на ждрелото. Така ще обхванем целия обем.

Изстрел...

Скоро цепнатината се задими така, че единствено противогазът ме спасяваше. Вълков и Коста, които ме изтеглиха с въжето след стотния изстрел, също бяха нахлузили своите. Доцентът ме изгледа одобрително и кимна:

– Датчиците тук показват чудесни записи. Стискай палци нещо да не се развали... Стоте на брега ще ги даде Коста, тези в тунела – аз. Бягай сега навън, да глътнеш чист въздух...

Успяхме да направим девет позиции, преди да се развидели и колиите да забръмчат из ждрелото. Спахме до следобеда, позяпахме наоколо и вечерта пак се захме на работа. Втората и третата нощ отметнахме по осем. Вече се развиделяваше, когато Вълков се ухили гордо:

– Приключихме. Дано само техниката не ни подведе.

Следобеда Вълков и Коста слязоха да събират датчиците от пещерата, а аз се качих на западната стена на ждрелото. Набързо прибрах десетината датчика, сложени из поляната и по скалите, и вързах въжето за едно дърво точно до ръба, за да се спусна и да събера залепените на склона. Вместо да го прехвърля през халката обаче, седнах на края на скалата под топлите лъчи на слънцето, и се замислих.

След седмица компютрите на института ще разглозгат тайната на Дяволското гърло. Ще покажат какви точно пещери има отдолу, къде какво се задържа, откъде минава всяка струйка вода, къде е и най-малката кухня. Ще обяснят абсолютно всичко, което досега е било тайна. Вълков ще напише професорската си дисертация, ние с Коста ще получим публикации в прилични списания с висок импакт фактор, добра основа за кандидатски дисертации. Още една тайна на природата ще бъде разгадана. Науката ще тържествува.

Но приказните книжки за тайните на пещерата, и на Родопа, за преходи и порти между светове, внезапно ще станат безинтересни. Глупаво е да описваш боговете на Олимп, когато срещу двайсет евро лифтът те закарва на върха, и виждаш там само камънаци и туристи с камери.

Смешно е да разказваш истории за могъщите цивилизации на Марс, когато Интернет е пълен с мъртви пейзажи, наснимани от марсоходите... Няма да има кой да чете легендите, чие въображение да разпалят те. Кого да събуждат да търси непознатото.

Умението да се разказват притчи и търсенето на красота ще губят позиция след позиция. Докато не бъдат разгадани и самите те, и превърнати в скучни алгоритми и формули, по които компютри ще съчиняват книги, ненужни вече никому... Трупането на информация печели – но страстта за знания и въображението, и в крайна сметка познанието, губят.

Ще е нужна ли някому науката, ако отмрат мечтите и стремежът към красотата? Надали... Парадокс? Или ние правим наука по някакъв грешен начин, който всъщност я убива? И верният е някакъв друг?

От размислите ме изтръгна проблеиване на овце. Обърнах се – малко по-нататък по поляната бяха пристигнали неусетно двайсетина. Сред тях на гегата си се опираше петдесетинагодишен селянин.

– Добра среща, момко. Мен ме викат бай Борис, а теб? – Той пристъпи напред и протегна ръка. Стиснах я.

– Божо.

– Ти си от тези, дето са дошли да разберат какво има долу под скалите, нали?

Огледах го. По-скоро висок отколкото среден на ръст, жилив и сух. Буйни мустаци, светли очи. Избелял каскет. Гумени цървули, плетени вълнени чорапи и пъхнати в тях също избелели дочени панталони. Плетена вълнена жилетка, и наметнат тежък ямурлук.

– Да... Не ви ли е горещо с ямурлука?

– В планината се случва всичко. Тук може да е жега, пък малко по-нататък студ... Нещо умислен те гледам. Не ви върви работата ли?

– Върви ни... – Поколебах се за момент, след това си казах – какво пък? Ето пред кого мога да си изплача съмненията, като бръснарчето на цар Мидас пред трапа.

– Там е проблемът. Мисля си, че разберем ли всичко за Дяволското гърло, ще убием легендите за него. И част от красотата му и от магията му ще си отиде... Чудя се струва ли си. Не е ли по-добре понякога да не научим нещо, но красотата да остане.

Бай Борис се усмихна, и бръчиците около очите му се донагънаха. Внезапно усетих, че той сигурно е на много повече години. Шейсет? Седемдесет? Осемдесет?...

– Виждаш ли реката, момко? Чадо е на планината, както всяка река.

Можеш ли й сложи чеп?

– На реката – чеп? Какво ще рече това?

Овчарят се усмихна, хем тъжно, хем весело.

– Не можеш я запуши, ще рече. Докато я има планината, ще я има и реката. Затопиш ли я тук, ще потече оттам. Затулиш ли я отгоре, ще ми-не отдолу. Загърлиш ли я където ти си рекъл, част от нея ще се скрие, и ще протече откъдето и не подозираш, и някъде по-долу двете пак ще се съединят.

– Не разбирам...

– Красотата, и магията още повече, са като реката – дете са на планината. Докато я има нея, ще ги има и тях... Не се бой, момко. Върши си работата, трупай знания. Красотата и магията няма да се изгубят никога.

– Но ще се изгубят легендите, които ни отварят очите за тях. И тогава ще спрем да ги виждаме, даже ако ги има. Все едно ще ги няма.

Бай Борис ме изгледа продължително, и в погледа му проблесна някаква искрица.

– Няма да спрем. Както красотата и магията тръгват от реката и планината, така легендите тръгват от красотата и магията. Не са само в главите ни – истински са, наоколо са. И творят нови, свои си красота и магия.

Зяпнах го неразбиращо. Той направи няколко крачки напред, заста на ръба на скалата и посочи с гегата си:

– Виждаш ли асфалта долу? Някога е бил легенда. За пътя, дето яйце да търкулиш по него, няма да се счупи... ВЕЦ-овете надолу по реката, далекопроводите, апаратурите ти, всичките са били някога легенди, мечти, сънища. Преди тях пък са били легенди мостовете и напоителните канали. А още по-преди дори ямурлуците и гегите...

– Да, но ние сме направили пътищата и мостовете, защото първо сме ги измислили – мъчех се да обясня аз. – Ако не ги измисляме, няма и да ги правим.

Възрастният мъж поклати глава:

– Не ги правим ние. Измисленото вътре в нас ги строи, чрез ума и ръцете ни. И чрез още много неща извън нас, защото е част от цялото, а на него служим не само ние, хората... Истински нашата работа свършва с измислянето. А ние сме създадени да измисляме, да разказваме легенди. Няма как да не го правим.

– Така ли?

– И ние сме легенда, момко. Разказана от планини и реки, гори и

полета, на техния си език. И създадена чрез разказа им, точно както ние създаваме нашите легенди с думи от звуци или букви, а те пък създават своите чрез ръцете ни, с думи от камък, метал или друго... Такъв е светът, такъв е направен да бъде – всяко нещо да мечтае, и да ражда легендите си. Планините и реките са създадени да разказват, да не могат иначе – който ги е творил, и той е такъв създаден, и ги е направил по свое подобие. После те нас също такива, ние нашите легенди, те своите... До безкрай, и надолу, и нагоре. Светът е всъщност легенди – докато го има, ще ги има и тях.

Странен човек. Уж прост овчар, а говори като поет.

– Дано е така. Иначе ще е тъжно.

– Така е... – Той се поколеба за момент. Измери ме изпитателно с поглед, след това разгърна ямурлука си. Под него на рамото му висеше шарена торбичка. Измъкна от нея парче домашна пита, разчупи го на две и ми подаде половинката.

– Хапни, ще ти се разведри душата. Пък може и пак да се срещнем някога, и да си поговорим.

Питата имаше приятен дъх на домашен хляб, и сякаш на билки. Преглътнах си залька и хвърлих поглед към ждрелото. И отново, още по-силно отпреди, ме завладя усещането, че тук нещата са много по-истински, много по-неща отдругаде.

Не зная как да го изразя. Сякаш скалите бяха някак... много поплътни, по-скали. Сякаш водата беше много по-студена, прозрачна и мокра, сякаш въздухът беше много по-гъст и насищаш. И за миг имах усещането, че ако изрека дума, тя ще е толкова истинска, че ще сътворява. Че ако кажа „камък“, пред мен ще се появи камък...

Когато се обърнах към полянката, бай Борис и овчиците му ги нямаше никакви. Така и не разбрах кога и накъде бяха тръгнали. Искаше ми се да ги потърся и да благодаря за благата дума, но нямаше кога – трябваше да досъбера датчиците.

* * *

Апаратурата не подведе Вълков – записите бяха станали чудесни. След седмица на екрана на компютъра му се въртеше тримерно изображение, и той гордо го демонстрираше през проектора пред аудиторията в голямата зала на БАН:

– След като влезе в скалата, основният канал върви първо напред, после извива надолу, после се разширява и извива нагоре и после пак надолу, и тече малко равно и се стеснява преди сифона на изхода.

Горната и долната извивка задържат каквото реката повлече вътре – там каналът е по-широк, течението е много по-бавно, в първата се задържа каквото е по-леко от водата, във втората каквото е по-тежко. Задържали се неща гният постепенно, заради ниската температура. Каквото изгние до пълно разпадане, до микрочастици, бавното течение го изнася навън, но никой не забелязва, че е излязло...

– А как се е образувал този крив канал можеш ли да обясниш? – потропа с бастуна си академик Методиев. – Малко е нетипичен, особено за река с променлив дебит. Бих очаквал с времето да е изправила извивките.

– Може би каналът е още млад геоложки. Пък и във варовици всичко е възможно. Особено в Родопския карст, с неговата разнородност – заизмъква се Вълков. – Сеченията показват голямо богатство на плътности около канала, може варовикът да е частично метаморфозирал на места, и да не се разтваря лесно...

Коста едва се съдържаше да не заподскача на стола от гордост. На мен обаче ми беше някак чоглаво. Не зная защо, но имах гадното усещане, че нещо ще се промени, и не за добро.

Почти година след това все няхах време за Триград. Когато найсетне успях да отида, видях във входа на ждрелото да кипи бясно строителство. В първия момент реших, че разширяват пътя. След това обаче ми направи впечатление – около работниците се разхождаха яки момчета с бръснати глави, и внимателно оглеждаха всеки минаващ в стил „измитай се, докато си цял“. В туристическото бюро освен момичето заварих да се мотае с вид на господар още един такъв. Цените на стаите се оказаха скочили двойно, и еднакви навсякъде, а момичето беше толкова напласнено, че не можа да ми обясни нищо.

Малко поядосан, реших да отида направо при семейството, при което спяхме с Вълков и Коста. Когато ме видя, домакинята изтръпна.

– Извинявайте, имате ли свободно място?

– Имаме, но през бюрото за резервации. Без него не може.

– Как така не може?

– Не може. Моля ви, не ни вкарвайте в бяла. – Тя се огледа уплашено, и бързо се прибра.

Помислих малко, реших, че тази работа не ми харесва, и се върнах в София. Разтърсих се за новини и информация около Триград. Оказа се, че преди месец някаква фирма е започнала да строи там грандиозен луксозен туристически комплекс. Щяло да има заетост за местните жители, приходи от данъци и какво ли не още. В Интернет на няколко

места пишеше, че много триградчани не били доволни и протестирали, и имало пострадали, но в официалните медии нямаше нито дума за протести... Продължих да ходя, но вече си носех палатка, която разпъвах на глухи места из горите наоколо. И гледах какво става.

Строителите преградиха реката преди пещерата и я изкараха на повърхността в ждрелото. Направиха ѝ осемдесетметров бетонен водопад, украсен със статуи на не знам какво и кого. Телевизиите денонощно въртяха реклами за „чудото на природата“ и „символът на българския труд и дух“; водопадът обаче беше кичозен и жалък... Купиха селското ТКЗС и настроиха на мястото му многоетажни луксозни хотели от стъкло и стомана, сякаш паднали сред планинския пейзаж от Марс.

– Ще откриват в неделя голям туристически комплекс в Триград! – сръчка ме един ден Коста. – Разбрал ли си, че строят там?

– Да, виждал съм...

– И не разказваш, а! Отиваме ли? Току-виж са цивилизовали малко мястото.

– Май нещо не ми се ще...

– Я не се измъквай! Пише, че били пресушили Дяволското гърло и били направили вътре туристически атракцион! Не искаш ли да видиш с очите си тайната на толкова поколения? Загадката от книжките като твоите? Точно ти, дето участва в разгадаването ѝ?...

* * *

Когато влязохме в ждрелото, ни посрещна изненада. Въпреки вече надигналата се горещина, там витаеше лека мъгла. Наложих се Коста да намали скоростта:

– Откъде мъгла по средата на лятото? И къде е прословутият водопад?... Аха! Я виж ти! Що бетон са налели, да го направят, те си знайт... Тези статуи на какво са? На нищо не ми приличат.

– И на мен.

– А това сринатото, отстрани? Дето не са го доразчистили още?

– Официално – нищо. Иначе се носи слух, че се опитали да построят хотел направо в ждрелото, с изглед към водопада, но склонът поддал...

– Без първо да пуснат проби? Така им се пада на глупаците... И можеха да оправят малко пътя през ждрелото, една мантиanela даже не са сложили... Я какъв вход са направили на пещерата. „Атракцион Дяволско гърло“ – мани, мани. Нямам търпение да го разгледам... А! Ега ти хотелите, все едно от „Слънчев бряг“ са ги докарали. Тук преди не беше

ли текезесето?... Два лева на час паркиране – тия луди ли са? Из селото е бесплатно.

Селцето беше смълчано, по улиците не се виждаше жив човек. Паркирахме малко отгатык площада, и се върнахме пеша. Пред хотелите имаше доста хора. Коста ги огледа и коментира:

– Все едно снимат тъп екшън. Да виждаш някой, дето да не мяза на мутра или мутреса? Я по-добре направо към атракциона. Мярнах, че работи.

– Искам да погледам малко.

– Мутрите? Да, живи в такива количества вече не се виждат лесно. Аз обаче отивам. Да видя дали са направили някой тъп Дисниленд, или нещо по-свастно...

Подобни събирания никога не изглеждат на място сред природата, в планината. Модернистичните хотели – също. Тук обаче усещах нещо по-различно, нещо странно. Колкото и да си повтарях, че просто не съм свикнал да ги виждам тук, хотелите и посетителите им ми се струваха някак... нереални. Не просто не на място, излишни или невръзващи се с околността. По-скоро като недостатъчно добре направен специален ефект във филм – не можеш да усетиш какво точно не му е наред, но някак не стои истински.

Доста време се мъчих да разбера какво поражда впечатлението, но не смогнах да го уловя. Беше странно. Ту имах усещането, че хотелите и мутрите с лъскавите возила са некадърно монтирани от снимка сред планинската долина, ту че те са истински, но тя е само евтин декор от боядисано надве-натри платно...

От съзерцанието ме изтръгна Коста:

– Давай да се измитаме.

– Защо? Какво е станало?... Нещо атракционът ли?

– Атракцион ли?! Пивница за отрепки с пари! Намусени биячи на входа, и сервитьорки с рогца, опашки, къси полички и силиконови цици вътре. Едвам ме пуснаха да вляза. И не издържах и пет минути. Слушам и чалга и рап, ама от техните щяха зъбите ми да изпаднат... Тук повече няма да стъпя!

Разочаровани бяхме не само ние – един по един всичките ми познати се отказаха да го посещават. Година-две там се въртяха всякакви сенчести личности, и не минаваше месец без престрелки из някога тихото селце. С времето обаче и те станаха все по-редки, а рекламите за лукс-хотелите – все по-отчаяни: вероятно бизнесът им западаше.

Един ден Вълков ни събра с Коста и ни заяви:

– Помните ли Триград? Едни бизнесмени там имат нужда от нас.

– За какво сме им? – учуди се театрално Коста. – Да установим размера и формата на дивотиите им ли?

Вълков го изгледа на кръв и продължи:

– Откакто изкараха реката на повърхността, много често ждрелото е мъгливо. А пролет и есен някои дни мъглата е такава, че пътят е неизползваем. Отрязвала им потока от посетители – не мога да си го представя, ама така казват. Искат да разберем какво трябва да се направи, за да се реши проблемът.

– Да вкарат реката обратно под земята. Хем ще поизмие оня бардак...

– Костантине, дръж се сериозно!

– Не им е мъглата проблемът, шефе. И хотелите, и кръчмите им са като за мутри от най-простите. Хората като за такива места са все помалко, а местата много, и все по-лесни за стигане от Триград. Пълнеха го преди туристите, дето обичат природата, а те вече бягат оттам като от чума...

– Уфф... Това си е техен проблем. Нашият е да измислим как да си разкарат мъглата. Ще платят добри пари, ако успеем. – Вълков ни смигна. – Най-страшните дни са обикновено към 20 март и третата десетдневка на септември – днес сме деветнайсети, тръгнем ли утре, тъкмо ще сме там за началото. Изходатайствал съм от НИМХ метеомери, разкошни машинки, с дистанционно управление и събиране на данни, очите ви ще останат в тях. Съботата и неделята сме там, слагаме апаратите, в понеделник сме обратно тук. Другата седмица ги прибираме, обработваме данните, разбираме каквото трябва, гушваме паричките. И никому нито дума, ясно?

Свих рамене. Не ми беше приятно пак да видя Триград и ждрелото осакатени, но не исках да се карам с шефа.

* * *

– Нема да стане, батенка – заяви шофьорът на джипа. – Много е мъгла в ждрелото. Дойдох да ви взема през Мугла.

– Ако не го видим, няма как да си свършим работата – запъна се Вълков. – Пък бизнеса на шефовете ти зависи от нея.

– Споко, батенка. Ще идеш пеша от „Резиденцията“, няма да се счупиш. И на момченцата ще им е полезно. – Бръснатата глава кимна към нас с Коста. – В зала, кат ги гледам, не влизат, барем там да се поразмърдат.

Вълков се отказа да спори. Натоварихме в джипа саковете си и двата големи сандъка с апаратура, и тръгнахме.

Луксозното возило излапа сто и двайсетте километра магистрала за половин час. Когато подминахме Кричим и влязохме в планината обаче се наложи да забави доста. Шофьорът псуваше и свиреше зверски на малкото коли, които не му отстъпваха път още отдалече. А когато отбихме към Мугла, направо запълзя.

– Много се трошат тук пущините, и шефовете се мусят. За магистрала са супер, ама това не е път. Шефовете си говориха на две-три очи с общинарите в Девин, ама общината хич нямала пари да го оправи. Отначало даже питаха дали не може ние да спонсорираме, хе-хе-хе. Добре, че поне го постегнаха малко, да може да се минава с джип...

Когато се запускахме в Триградската долина по стария римски път, асфалтиран криво-ляво и украсен с гипсови псевдокласически статуи. Коста ми прошепна тихичко:

– Римска класика и асфалт – като на свинче звънче. Тия не са си пили лекарствата!

Несъответствието наистина отблъскваше. Но, кой знае защо, в моите очи кичозните статуи чудесно си пасваха с изронения асфалт. Не се връзваха с древния дух на пътя, ако и да бяха уж в римски стил. Може би защото помнех пътя без асфалта и статуите, и сега ми дразнеха окото?

Май не. Усещах нещо друго. Които и да бяха строили римския път, бяха имали усет за единството на планината, долината сред нея и ждрелото. И бяха построили пътя така, че да се впише в него, да стане естествена и неразделна част от цялото. Дори пътят през ждрелото с асфалта и мантинелите си пак се връзваше някак, пак успяваше да бъде част от него. Асфалтът върху римски път и статуите щяха да са на място пред нечия новобогаташка резиденция, но нямаха нищо общо с тук. За миг ме обзе усещането за величествен древен стенопис, върху който някое хлапе е донадраскало между героите от миналото любимия си кечист.

Шофьорът спря джипа със свирене на гуми пред най-високия от хотелите:

– Тука сте, батенка. Мацката вътре е в течение, ще ви даде ключовете. Ако имаш ядове с персонала, свиркаш – местни са, имаме им грижата моментално.

Тоя подход хич не ми харесваше. Коста също не беше очарован.

– Шефе, не може ли ние да отседнем някъде из селото? Тук нещо...

– Не може, малкия – обади се вместо Вълков шофьорът. – Селото

вече не приема туристи, само хотелите. Не вкарвайте в бяла аборигените, седете си тук. Слушкате ли, нищо няма да ви стане...

Сложиха ни с Коста в стая на последния етаж. Вътре заварихме възрастна женица, която миеше пода. Като видя, че пристигаме преди да е привършила, се засуети уплашено и заизвинява. Успокои се чак когато се сетихме да ѝ обещаем, че няма да кажем на началството.

Прозорецът гледаше към ждрелото. Сивата, плътна стена на мъглата вътре се виждаше чудесно. Запълваше го почти до върховете на скалите, въпреки яркото обедно слънце. Гледката беше плашеща, някак отблъскваща и неестествена. Отново усетих странно чувство, но различно от някогашното. Че нещо тук не е наред, че нещо не е нормално, но не мога да разбера какво...

– Ама че гадост – коментира Коста. – Направо като в лош филм. Ни се разсейва, ни изтънява, все едно е нарисувана... Да тръгваме, че докато наслагаме апаратурата из нея...

– Момчета... В мъглата ли ще влизате? – обади се зад нас чистачката.

– Да, защо? Не се бойте, госпожо, това ни е работата – опитам се да я успокоя аз. – Само ще се поразхождаме из нея няколко часа, да я видим...

Женицата отиде и притвори вратата на стаята. Огледа се, сложи пръст на устните си, и рече шепнешком:

– Недейте, момчета. Вие сигурно на такива неща не вярвате, ще кажете бабини деветини, ама... Недейте влиза в мъглата, моля ви! Нечиста работа е. Хора чезнат, момчето ми. Племенникът ми, лесничей беше, преди две години без следа...

– Да не са го мутрите? – Коста се огледа наоколо, и направи красноречив знак. Лелката обаче поклати глава:

– По тяхна работа беше тръгнал, синко. Водел група туристи, точно над пещерата, таман беше паднала мъглата за пръв път, след като построиха водопада. Звъннали му долу, да помогне да преведе една кола, той тръгнал надолу по склона, през мъглата – и не стигна! Като се вдигна мъглата, след седмица, цялото село претърсихме всичко наоколо. Игла да беше, щяхме да го намерим – нищичко! Като в пещерата преди, каквото влезе, не излиза. И не е само той...

– Странно – почеса се по главата Коста.

– Нечиста работа е това, момчето ми. Разсърдихме дявола, затворихме му пещерата, дето го хранеше. И сега е спуснал мъглата, и каквото влезе в нея, го лови и яде. Вече цялото ждрело е дяволско гърло...

Когато тя излезе, Коста ме изгледа и направи красноречив жест с пръсти около челото си. Оставихме чантите си до леглата, и тръгнахме обратно към фойето.

* * *

Вълков вече ни чакаше там при двата сандъка, и разговаряше с набит млад мъж, наметнат въпреки слънчевото време с дъждобран.

– Облякохте ли се добре?... Това са сътрудниците ми, Коста и Божил. Това е Митко, лесничеят. Той ще ни помогне да се оправим из мъглата, и да пренесем датчиците.

– Чак пък да ни помага да се оправим... Ждрелото не е толкова широко, че да се загубим вътре – подсмихна се Коста.

Мъжът нищо не каза. Джипът беше изчезнал нанякъде, така че двамата с Коста хванахме единия сандък и го отнесохме до ждрелото на ръка. Огледах се – бяха прокопали за реката канал вдясно от пътя, над нея минаваше бетонно мостче. Мъничко след началото му започваше мъглата – отначало лека, но само след няколко крачки вече гъста като мляко. Някъде изотвътре се чуваше приглушен грохот.

– Водопадът не беше ли по-близо? – попита Коста. – Чува се, все едно е километри надолу.

– Мъглата го глуши – отвърна лесничеят.

– Какво?! Ако е толкова гъста, че да заглушава водопад, ще си взема трион да си отрежа едно парче...

Митко отново не каза нищо. Вълков измъкна отнякъде две торби и отвори сандъка. Прехвърлихме метеомерите в торбите.

– Тези ще сложим долу в дефилето, по двете страни на реката. От другия сандък ще ги наредим горе по скалите. Да записват една седмица параметри, и да видим какво е положението. Митко, ти казваш как.

– Вие двамата вземете лявата страна – обърна се лесничеят към нас с Вълков. – Вървете по пътя, дръжте се плътно до скалата, и няма да се изгубите. Ако се наложи да се отделите от скалата, се връзвате с връвта, и единият стои на място. – Той измъкна от джоба си и ни подаде кълбо връв. След това кимна към въжето, вързано за колове отдясно на реката, от другата страна на мостчето. – Ние с Коста взимаме дясната страна, по въжето.

Взех кълбото с доста скептицизъм. Само петнайсетина крачки навътре в мъглата обаче ме убедиха. Някъде навън беше обедно време, и хората ходеха със слънчеви очила – но тук беше полумрак, и на по-малко от два метра разстояние едвам различавах Вълков. Без нито дума

размотахме връвта и се вързахме с двата ѝ края.

Малко по-нататък дори пръстите на протегнатата ръка вече изчезваха в мъглата, и се наложи да ходим приведени, за да виждаме къде стъпваме. Беше почти тъмно, и студено като в пещера. Протегнах ръка към скалата, за я следя, докато вървя, и изтръпнах. Влагата сякаш беше разкиснала камъка, беше го покрила с лигава слуз, и докосването до него смразяваше. Сякаш пипах ледено, хлъзгаво, отвратително огромно влечуго.

Дръпнах бързо ръка, но страхът остана. Имах чувството, че всеки момент ще се протегне от мрака и ще ме захапне някакво гнусно чудовище. С усилие потисках желанието да се махна оттук, да избягам колкото се може по-бързо. Неволно си спомних думите на бай Борис за легендите, и си помислих, че наистина сякаш се намираме в легенда. Само че страшна и зла. В която героите биват изядени. Понеже са се напъхали сами в гърлото на дявола... Опитвах се да се успокоя, да си кажа, че просто съм се начел с прекалено много книжки, но усещането не изчезваше. Напротив, беше дори по-истинско от спомена за хотелите отвън. Едва успявах да не се паникьосам.

– А стий бе! – провикна се отнякъде Коста, сред гъмжило от ехота. Беше невъзможно да разбере от коя посока идва гласът му. – Не си виждам ръката! И при вас ли е така? Чувате ли ме?

– Същото е! С кола тук... – отвърна Вълков. – Внимавай къде слагаш метеомерите. – После промърмори: – Хубавото е, че надали някой ще ги открадне. Добре, че имат пеленгаторен сигнал, иначе и ние не можем ги откри после...

Картата на ждрелото, по която бяхме маркирали къде ще слагаме метеомери, не беше от голяма полза. Първите три места от началото на ждрелото криво-ляво ги нацелихме, като брояхме крачки, тези около входа на пещерата – също. Останалите обаче насладихме почти наслука, горе-долу на равни интервали.

Когато отново се измъкнахме в долината, се чувствах капнал. Вече се свечеряваше, и няхах представа къде са се изгубили почти осем часа. Дрехите ни бяха подгизнали – като свалих фланелата си и я изстисках, по земята потече ручейче. Но се чувствах на откритото като роден отново. Сякаш бях излязъл навън, на белия свят, от ада.

Другите ги нямаше. Вълков се заоглежда разтревожено, и вече се готвеше да звъни на Коста, когато двамата с лесничея се показаха от мъглата. Коста се влачеше на края на връвта като бито куче. Когато ни видя, изблъва порой ругатни, каквито не бях чувал от него досега.

– Тука целия китайски народ може да се загуби, и да не се намери! Ако не беше Митко, поне пет пъти да съм се затрил. Идея си нямам къде съм налагал апаратурата...

– Загуби ли се някой в мъглата, е страшно – поясни мустакатият мъж. – Тръгваме по петдесетина души, и пак може да не го намерим. Ще слагаме ли и другаде апарати?

– Отгоре, по ръбовете на скалите – обади се Вълков. – Ако има как и някъде по средата на височината им, ще е идеално.

– Има няколко пътечки по средата на склоновете, ама покрай тях няма опънати въжета, и в мъгла няма как. Но отгоре ще е чисто.

Вълков въздъхна, кимна ни и поехме обратно към хотелите. В сумрака светеха единствено фойетата им. Не бих се учудил да сме единствените туристи в цялото село.

* * *

Мислехме, че ще изкараме спокойна вечер, но след по-малко от половин час телефонът ми звънна. Беше шефът.

– Преоблякохте ли се? Слизайте бързо в нощния бар. Ще ви покажат къде да дойдете. И ще мълчите и ще слушате, ясно ли е? Управителят на комплекса иска да ни види.

Нощният бар беше абсолютно празен, но още докато се оглеждахме, усетих как нечие ръчище ме хваща за лакътя. Обърнах се – зад нас с Коста беше изникнал все едно от пода бияч като от комикс, над два метра и сигурно двеста килограма. Кимна ни и внимателно, но недвусмислено ни поведе покрай стената. На едно място в ламперията се отвори едвам различима врата – забелязах, че е дебела повече от педа. Биячът ни побутна навътре.

Зад вратата имаше неголямо луксозно сепаре. Беше полутъмно, единствено слаби светлини от тавана осветяваха масата в средата. Около нея седяха Вълков и някакъв едър тип в костюм. Грамадата ни кимна към дивана, на който седеше шефът ни, изчака да седнем от двете му страни, застана зад гърба ни и сякаш се стопи – не го усещаме нито да помръдва, нито дори да диша. Но и без да ни предупреждават внимавахме да не правим резки движения.

– Значи това са момчетата ти. Свестни изглеждат – отбеляза седналият. Вратът му беше по-дебел от късо подстриганата глава, и широкото сако едва побираше грамадния му гръден кош.

– Млади надежди на науката, господин Кирчев – обади се угоднически Вълков. – Най-свестните, които могат да се намерят.

– Харесвам свестните момчета. – Дебелите като наденици пръсти на Кирчев вдигнаха от пепелника луксозна пура, той дръпна от нея и тежко изпуфтя огромен облак дим. – Ще можете ли да решите проблема с мъглата?

– Ще можем, господин Кирчев – уверено заяви Вълков. – Щом преди е нямало мъгла в дефилето, значи и сега има как да се направи да няма. Не зная ще може ли да стане евтино, но ще измислим как.

– Скъпи неща не ми трябват – пробоботи бизнесменът. – Цялото това начинание тука е абсолютно дяволско гърло. Гълта пари, и нищо не връща. Не намеря ли до година-две решение, ще трябва да давам едни обяснения, дето много мразя да ги давам. Ама много.

Усетих как Вълков се смръзна. Внезапно обаче се обади Коста:

– Господин Кирчев, а дали не бихте могли да помислите за по-обикновените туристи? Тези, дето преди... ох!

– Спокойно, Вълков, не подритвай момчето – пробуча Кирчев. – Свестни хора не се подритват така... Пробвали сме и това, юнак. Напоследък евтните ни стаи са по десет-петнайсет евро на вечер, както преди при местните, ама пак никой не идва. Носят се из страната какви ли не слухове, че хотелите са недостъпни по цяла година заради мъглата. Сума ти пари даваме, за да не излизат репортажи за нея, и не помага... Разбираш ли сега защо е толкова важно да я махнем?

Коста само кимна. Май се беше усетил, че не е добра идея да обяснява на тоя мафиот къде са му грешките.

– Затова и ви викнахме. Дадете ли идея, дето да ми хареса, тия няколко дни ще са ви най-добре платените в живота. Първо ще я пробваме, ама излезе ли добра, няма да ви забравим, давам си думата. Не ми ли хареса обаче, или ако се издъните, не получавате нищо. Това е то капитализмът. – В полумрака блеснаха два реда златни зъби. – Нали така, Вълков?

Стори ми се, че физиономията на шефа ми се изкриви, но само за миг. В следващия момент той отново се усмихваше мазно:

– Разбирам ви, господин Кирчев. Ще се постареем идеята да е добра.

* * *

На следващата сутрин отидохме да слагаме метеомери по ръба на ждрелото. Този път Вълков и Коста поеха по стария път отгоре, от лявата страна на скалния каньон, а лесничейт и аз тръгнахме по пътеката от дясната му страна. Понякога се виждахме и си махахме, понякога

скалите ни скриваха едни от други.

Пътеката беше стръмна и тясна, и на места Митко ме придържаше да не се подхлъзна. Поставих няколко датчика на самия ръб, на десетина метра над мъглата. Когато търсех място за поредния, видях тясна пътека, която пресичаше нашата, и отдясно извиваше и се губеше между канарите, а отляво се спускаше надолу, към мъглата.

– Харамийската пътека – кимна ми Митко. – Надясно води към изхода на Харамийската пещера, а наляво и надолу се разклонява. Едното разклонение е към входа за туристи, дето е в ждрелото. Сега е недостъпен, заради мъглата. Другото слиза чак долу, точно след водопада, дето едно време водата излизаше от пещерата. През най-гъстата мъгла.

– Ще се спусна да сложа датчик по нея. Добре утъпкана е – ако внимавам, няма да я изгубя.

– Недей, наистина е много опасна. Преди години тук загина предишният лесничей. Опита се да слезе по нея в мъглата, и... А я е слизал стотици пъти.

– Дето го бил отмъкнал дяволът? – усмихнах се аз.

– Бабини деветини са тия за дявола! – сърдито отговори Митко. – Дявол няма, ти като човек учен го знаеш най-добре.

– А наистина ли не са намерили после нито следа от него? Не е възможно.

Лесничейт седна на един камък досами пътеката, и ме изгледа внимателно. След секунда-две промърмори:

– Абе знам аз как е възможно, ама... Предполагам, де. Доказателства няма, просто така си мисля... – Поколеба се малко, и в погледа му се четеше опасение, но продължи:

– Ама да не кажеш на някого, ей? Просто така си мисля, нищо повече... По-надолу по пътеката има един остър завой над пропастта. А на десетина метра под него стърчи един скален зъб. Веднъж пробвах – пузнах едно камъче от завоя. То се удари в зъба, отскочи и падна точно на пътя долу. Сигурно и той така. В бързането и мъглата се е подхлъзнал на завоя...

– Като е паднал на пътя, защо не са го намерили? Не разбирам.

Митко се поколеба още малко. Накрая с усилие изрече:

– Бяха го повикали долу да преведе през мъглата кола на шефовете, разбираш? Зам-шефа на комплекса, и двама гардове...

– Не разбирам. Да са го утрепали и закопали някъде, понеже не е слязъл достатъчно бързо? Не ми се вярва да са чак такива гадняри.

Мустакатият мъж въздъхна и пак се поколеба, преди да продължи.

– Шефовете сигурно са го почакали малко и са решили да минат сами – беше най-първата мъгла, още не знаехме какво е. И не са го забелязали, усетили са чак като джипа е минал през него. Помислили са, че са го сгазили, скрили са го в багажника, закопали са го после тайно някъде... Така си мисля, де, доказателства няма. Пък може и да не е така, кой знае, може да не са виновни те. Те и така не са виновни, де, той си е бил умрял вече... – Лесничейт изпуфтя с някакво облекчение. Май за пръв път се решаваше да сподели какво мисли.

Махнах с ръка и закрепих датчика на една скала до пътеката. Митко тръгна напред, но аз го дръпнах.

– Какво има?

Докато се обръщах, мъглата долу като че ли се разтвори за миг, и се провидяха десетина метра от пътеката. На самия им край, едва различимо, стоеше видение – фигура с ямурлук и гега. И в следващия миг мъглата отново се затвори, по-бързо, отколкото може да мигне човек.

– А, нищо, нищо. Сигурно ми се е сторило...

Сложихме още три-четири датчика, преди да събера смелост и да попитам:

– Преди години бях идвал тук, и се запознах с един овчар, бай Борис се казва. Случайно да го познавате?

– Разбира се – сви рамене лесничейт. – Пасе няколко овчици наоколо. Взима понякога овцете и на хората от селото, никога не отказва, и нищо не взима в замяна. И в най-дебелия сняг винаги намира къде да ги напасе, гладни никога не ги е върнал. А изгуби ли се добиче, никой не може го намери по-добре от него, ако случиш да го срещнеш и помолиш за помощ. Нощ, дъжд, сняг, студ – отива, ако е живо, докарва го. Случвало се е десетина души с кучета да не можем да открием изгубена овца, и той после да я намери. Как го прави, ум не ми побира.

– Как мога да го открия? Къде живее?

Митко се замисли, и в погледа му се изписа объркване. След това сви рамене.

– Не знам. Не бях се и замислял даже. Не е от Триград. Я от Гьоврен, я от Жребчево... Или може би си има кошарка някъде, извън моя район, и живее в нея, де да знам...

Към три часа следобеда се върнахме при входа на ждрелото. Другите двама вече бяха там, Вълков беше извадил локатора за метеомерите, и оглеждаше на екрана на новия си „Омни“ данните.

– Почвам вече да се сещам каква е работата. Нека посъбираме една седмица информация, да сме съвсем сигурни, ама май това ще излезе.

– Кое?

– Водопадът вдига микропръски чак над ждрелото – датчиците по скалите над него показват стабилни сто процента влажност. Микропръските се изпаряват, изстудяват въздуха, той се смъква надолу на сянка между скалите, смесва се с вдигнатата нова влага, и образува мъглата. Тя уплътнява сянката, и пази пръските да не се изпарят чак догоре, за-силва ефекта. А водопадът непрекъснато вдига много пръски, нали е специално направен да е впечатляващ, и мъглата става много плътна. Зимно време, когато е студено, микропръските не се изпаряват, и ефектът не се получава. Лятно време пък хем е по-горещо, и ефектът на изстудяването не е толкова силен, хем слънцето грее по-дълго и силно в ждрелото, и разсейва мъглата. Преди въздушните течения през ждрелото също са разнасяли мъглата, а сега хотелите на входа му ги отбиват. Ефектът е силен и траен точно около пролетното и есенното слънцестоене, тогава комбинацията от фактори е най-подходяща...

– И какво ще посъветваме тогава биг босия? – обади се Коста. Вълков го изгледа на кръв, стрелна подозрителен поглед към Митко, и помисли минута-две.

– Една възможност е да направят вместо водопад наклонено корито с плавен ток, да не вдига пръски. Ще жертват красотата на проекта, ама... Може обаче дори само изпарението да е достатъчно, за да създава проблема – ждрелото е като специално проектирано за този ефект, и дълбочината му, и ширината, и ориентацията... Нищо чудно накрая наистина да се наложи да пуснат реката пак под земята. Нека съберем информация, тогава ще можем да кажем с точност какво ще върши работа...

– Май няма да хареса на Кирчев – отбелязах аз. – Атракционът ще изчезне. Ще му прозвучи като да събори и хотелите.

– Че защо да ги събаря? – вдигна рамене Коста. – Да ги попрефасонира малко отвън, да се връзват повече с пейзажа. Да разкара бячите, да държи персонала със заплаги вместо със заплахи, тук хората не са алчни. И като изчезнат мутрите и кримките, нормалните туристи пак ще заприиждат. Преди строежа им тук селото вече не можеше да поема туристите – скоро пак ще стане така. Ще напълнят хотелите му до дупка, и за още хотели ще има, и за квартирите в селото, и отгоре. Да видим дали няма да изкарва пари свръх тези, за които си е мечтал, като е строял...

– Знаеш ли кога ще ти плати за тоя съвет? Когато цъфнат нальмите! – кипна Вълков. – Той ако умееше да върти бизнес без мутри и кримки, и да привлича нормални туристи, щеше ли да се навие да дойде чак тук?

За истински бизнесмени места за туризъм колкото шещ...

– Той ли е единственият, дето не е умеел, пък се е научил? Хвани кой да е истински бизнесмен, измий го, и ще се покаже бивша мутра. Ти си благорек човек, шефе, все ще измислиш как да му го поднесеш. Отначало може да не е съгласен, и да те изгони, ама и за добър съвет няма да ти плати веднага, нали? Пък така животът ще го принуди да пробва. И като се види, че успява, отиваш при него и казваш: „Видя ли, че те посъветвах умно, и правиш големите пари?“

– Бе ти не разбираш ли с какви хора си имаш работа?

– Дето ако не пробват, ще трябва да дават едни обяснения, дето много мразят да ги дават... Божо, накъде?

– Малко отгоре по скалите, да се развее. Току-виж ми дошла някоя идея.

Не ми се слушаха повече. А и не ги лъжех. Странното чувство, че мястото тук е някак особено, буквално звънеше в мен. Усещах, че аха-аха и да разбира какво точно е.

След малко стоях на ръба на ждрелото и разглеждах сивата мъгла между скалите. И усещането беше толкова силно, че вече можех да го опиша. Сякаш мъглата не е истинска, сякаш е от някакъв друг свят, съвпаднал точно тук и сега с нашия – или може би помежду двата. Сякаш някой я е дорисувал върху ждрелото и скалите, както други художници са „обличали“ по-късно голите фигури по фреските на Микеланджело...

Точно както пък друг е дорисувал сред долината комплекса модернистични хотели на входа ѝ, и бетонния водопад. Отново по-късни мазки на четката, положени върху древната и могъща картина на ждрелото. Трети свят, наложен върху другите, съвпаднал и вплел се в тях тук и сега. Различни легенди, дело на различни разказвачи. И скарали се тук, вместо да се слоят мирно, описали едно и също по различни, несъвместими начини...

Не знаех има ли някаква истина в това. Но изгарях от желание да науча. И мислех, че знам как мога да го направя.

* * *

Когато стигнах до Харамийската пътека, мъглата като че ли се беше надигнала още повече – на няколко метра надолу всичко се губеше в нея. Седнах на камъка до пресечката на пътеките и се замислих.

Дали наистина предишният лесничей беше заровен тайно някъде? Или беше пожелал да се махне отгук, от мутрите с джиповете и бячите им, и беше открил как?... Дали Сяна и Евстатий наистина са се

удавили? Дали няма и още други, също изчезнали безследно, все тук? И дали всички са просто умрели и неоткрити? Или тук има нещо друго?

Не знаех. Може би беше лудост. *Сигурно* беше лудост. Но не ми пукаше. Всички смели хрумвания в началото са изглеждали лудост. Може и наистина да са. Но благодарение на тях науката се движи напред, и научаваме нови неща. Истински новите.

Ако нещата се окажеха най-обикновени, просто щях да се върна, и всичко щеше да си е по старому, и никой нямаше да научи за откачената ми идея. В науката е така, повечето проби са неуспешни. А ако не... значи светът съвсем не е какъвто го познавам. И значи това, дето ми се струва лудост, е всъщност истината. И е време да я узная.

Огледах мъглата. Направо изтръпвах от ужас, като си припомнях вчерашната ми разходка през нея. Колкото и да си повтарях, че просто имам развнтено въображение, страхът не ме пускаше. Имах чувството, че в нея ме чака нещо зло и гладно. Излязло от някоя гнусна легенда, разказана от зъл разказвач в мрачна нощ, и пуснато от нея през разказа му като през врата в нашия свят. Приело образа я на хлъзгав завой по пътекката, я на кой знае какво. Може би на самата мъгла. И че вляза ли, няма да се върна.

Но усещах и че ако не надмогна страха си, ако не сляза да проверя, никога няма да си простя. Че въпросът „Ами ако“ ще ме измъчва цял живот, ще ми отнеме радостта от научаването на нови неща, и ще ме превърне в сянка на себе си. И че съмнението и колебанието ми могат да ме съсият повече от и най-злото нещо, истинско или измислено. Да ме подменят изотвътре, с нещо, което не си струва да бъде. Кое не искам да бъде.

Поколебах се малко, след това се надигнах и стъпих на пътекката, която тръгваше надолу.

– Накъде така, момко? – внезапно се разнесе зад мен глас. Обърнах се – на десетина крачки зад мен, на едно разширение на пътекката, се беше подпрял на гегата си бай Борис, а около него между камъните се провираха овчиците му. Как не ги бях чул кога са дошли?

Зяпнах го изненадано. Сякаш от предишната ни среща бяха минали не години, а секунди – същите гумени цървули, избелял каскет, плетена жилетка, ямурлук, лице без възраст. И същият добродушен и усмихнат поглед.

Откъде се взе? И случайно ли, точно сега, точно тук?...

– По пътекката. Да видя накъде води.

Усмивката на възрастния мъж помръкна, и той поклати глава:

– Опасно е в тази мъгла, момко. Може да се случи някое нещастие. Ела по ясно време, тогава има хубава гледка от нея.

– Искам да я видя в мъглата.

Едната вежда на бай Борис се повдигна.

– Че защо точно сега?

Минута-две мислех как да му отговоря.

– Чудя се, ако... не знам как да го кажа... Може да ме помислите за луд, ама...

– Спокойно, момко. Някъде лудост може да е едно, пък другаде друго. – Той пристъпи напред и се усмихна.

Поколебах се малко. След това плахо отворих уста:

– Помните ли как ми разказвахте, че всичко наоколо са легенди, дори ние самите?... Искам да зная, дали светът не е такъв, защото целият също е легенда? Разказана от някого, или нещо? Каквото и да рече това?

В следващия миг се стреснах от себе си. Мина малко време, преди да събера смелост и да продължа:

– Чудя се, няма ли и други такива легенди, дето са светове? И дали не съществуват едновременно, точно както различните легенди вътре в нас, и дали между тях също няма общи неща и места?

За момент отново се поколебах, преди да изплюя камъчето:

– И дали няма как да разбере това. Да го видя с очите си.

Овчарят отново повдигна вежда.

– Как мислиш да го разбереш?

– Ами, ако два свята се докосват някъде, дали мъглата не е нужна, за да скрие допира? Защото по някаква причина понякога става очевидно, че са два различни свята?... Да опази единия свят от другия, или нещо такова? И ако човек отиде където и когато трябва, и направи каквото трябва... дали не може...?

Господи, какви ги говоря! Направо съм за лудницата... Вдигнах очи към бай Борис със страх. Погледът му обаче ме сепна – не ме гледаше както се гледа луд. Напротив, с уважение. И с преценка, но много различна от „на тоя какво ли му е“.

Помълчахме известно време. Накрая бай Борис рече:

– Претече ли струйка вода от едно русло на реката в друго, трудно ще се върне обратно. Пък кой знае в кое русло ще й е по-добре. Може да е в старото.

Всяко истински важно нещо отначало изглежда безумно. А ако се окаже заблуда, какво толкова? Животът си продължава по старому... Събрах смелост и продължих:

– Мога да преценя само като видя. Знам ли пътеката, мога да се върна.

– Не е сигурно... А и друго има. Да се научиш да вървиш по пътеки като тази ли си тръгнал, – той кимна към пътеката надолу по склона, – или да се махнеш оттук, понеже не ти харесва? Заради бабаитите долу и продажния ти началник, или пък нещо друго? Ако е туй, по-добре се откажи. Помагал съм и на такива хора. Но който е недоволен на едно място, ще е недоволен и на друго... Потърси истината, вътре в себе си. От лъжа няма смисъл, на твой гръб е.

Не е възможно. Просто не е възможно. Но все пак...

– Да, мутрите долу не ми харесват. Не са част от моя свят. Но дойдох не за да избягам от тях.

– А защо?

– За да разбера и науча това, дето... дето се опитах да го кажа.

– Защото такава ти е работата ли – да разбираш и научаваш неща?

– Защото аз съм такъв. Затова съм си избрал такава работа. И по тази пътека я има повече, отколкото в София.

Събеседникът ми се подпря на гегата и се замисли. Докато го чаках, заоглеждах овците му. Уж стадо като стадо, но сякаш мястото беше изострило сетивата ми, и усещах нещо не наред. Известно време се чудих, докато не забелязах – никоя не носеше хлопка. Не бях виждал често стада овце, но знаех – винаги поне една трябва да носи хлопка, за да ги намира овчарят по-лесно в тъмно или мъгла. Тези нямаха.

Мина известно време, преди бай Борис да проговори отново:

– И тъй да е, пътеката е трудна. Дори за хора, дето я познават, и знаят как да вървят по нея, и накъде ще ги отведе.

– Родени научени няма. Щом други са могли да се научат, и аз ще мога.

Искрицата в погледа на бай Борис се смеси с грижа.

– Някои пътеки не са за всеки, момко. Не ти ли е дадено да вървиш по тях, няма да е лесно. Много трябва да научиш, много да разбереш, а и много да забравиш.

– Щом трябва.

– А и още нещо има. Можеш ли да вървиш по трудни пътеки, носиш отговорност. На теб пада товарът да се грижиш за пътниците им. Да ги пазиш по пътеката, а и пътеката от тях, ако е нужно... Готов ли си да го поемеш? Или само искаш умението, а отговорността не си я и представяш колко е голяма?

Помислих секунда-две.

– Не знам... Но сигурно никой не си е представял отначало. И го е научавал после. А хора, дето да я носят, има. И може би точно затова.

Погледът на бай Борис сякаш се обърна навътре, и искрицата в него за миг изгасна. След това обаче припламна още по-ярко, и разпали и усмивката му:

– Така е. Бива си те... Кой знае, може пък и да се научиш. На, вземи.

Точно както преди години, той отметна ямурлука си и измъкна от шарената торбичка парче домашна пита. Разчупи го, подаде ми едната половинка и отхапа от другата. Без да чакам покана, захапах своята. Същият странен вкус както тогава.

– Харесва ли ти?

– Много. Дъхава някак... Билки ли има вътре?

– И билки също. Ето, да не ти е сух залька. – Той измъкна от торбата неголяма дървена бъкличка, и ми я подаде. – Пробвай. Една глътка стига.

От бъкличката се носеше силен, свеж мирис. Внимателно отпих глътка – сякаш сироп, хем сладък, хем с упойващ дъх като на вино. Различавах аромата на мурсалски чай, но имаше и нещо друго – като къпини, или може би касис, или нещо подобно. Вдигнах поглед и срещнах очите на бай Борис.

И усетих какво всъщност става наоколо, ясно както виждах камъните или чувах далечния шум на водопада. И видях отговорите на въпросите ми, така естествени и познати, сякаш съм ги знаел винаги, както зная да дишам.

Че всичко тук е толкова плътно, толкова истинско, защото е допирна точка. Общо място на много легенди, едно и също във всичките – поне повечето от него. Легенди от тези, които наричаме светове. Хем отделни, хем преплетени, както легендите, които творим ние.

Че бетонният водопад и модернистичните хотели хем са тук долу, хем пак тук, но на неуловим миг *встрани* никога не ги е имало. Че в някоя от тези легенди реалност сме ние, съвременните хора с колите и компютрите – но в друга по същите пътеки крачат жреци и воители, летят над тях змейове, крият се дълбоко под тях порти към други светове. Легенда за нас, но реалността за тях. А трети пък може би и не си представяме, но легенда за тях пък е нашата реалност, и я разказват като приказка вечер на децата си.

И че е нужна само една крачка, в точния момент и място, сторена с мъдрост или дори по погрешка, за да преминеш някъде *отвъд*...

Старецът пое бъкличката от ръката ми, отпи една глътка и избърса устните си. Не можах да се сдържа:

– Какво е това? От какво е?

– Ще ти разкажа. Да тръгваме.

КРАЙ

© 2008 Григор Гачев

Източник: http://gatchev.info/stories/stories_bg.html

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10049>]